

ДО ПИТАННЯ ПРО ЗМІСТ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ДО ПРОЕКТНО-ХУДОЖНЬОЇ ТВОРЧОСТІ УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ

В статті актуалізується питання визначення змісту підготовки майбутнього вчителя трудового навчання до проектно-художньої творчості учнів основної школи та окреслюються основні орієнтири в вирішенні поставленої проблеми.

Ключові слова: майбутній вчитель, зміст підготовки, проектно-художня творчість, якості вчителя.

Актуальність досліджуваної проблеми. Забезпечення творчого розвитку особистості – найважливіше завдання всіх освітніх систем. Одним із головних напрямів гуманізації освіти є спрямування навчально-виховного процесу на формування, розвиток і саморозвиток суб'єктів педагогічної взаємодії. Важливість цього твердження і актуалізує питання, що підіймаються в даній статті.

Мета даної роботи полягає в аналізі основних концептуальних підходів до проблеми визначення змісту підготовки майбутнього вчителя трудового навчання та орієнтації її на підготовку до проектно-художньої творчості учнів.

Нові соціально-економічні обставини, що склались в Україні докорінно змінюють цілі та завдання всієї системи навчання та виховання підростаючого покоління. Креативність стає домінуючою рисою у професійній діяльності педагога, що зумовлює адекватність його професійної підготовки.

В державній національній програмі «Освіта (Україна XXI століття)» наголошується, що підвищення рівня підготовки фахівців забезпечуватиметься шляхом радикального перегляду змісту його підготовки, який повинен відповідати сучасним потребам держави, суспільства і особистості.

Проблема змісту підготовки фахівця знаходиться в центрі уваги сучасної педагогічної науки, на що вказують численні дослідження в галузі розробки теоретичних засад відбору та структурування його елементів.

Під змістом освіти розуміють певний обсяг і характер систематичних наукових знань практичних умінь і навичок, а також світоглядних і морально-етичних ідей, якими має оволодіти людина в даному випадку – студент у процесі навчання [1].

В. Луговий під змістом освіти розуміє упорядковану, цільну сукупність елементів і процесів, котрі утворюють освітню систему.

М.Д. Ярмаченко визначає зміст шкільної освіти як систему знань про навколишній світ, сучасне виробництво, культуру і мистецтво, узагальнених інтелектуальних і практичних умінь і навичок творчого розв'язання практичних і теоретичних проблем, систему етичних норм, якими повинні оволодіти діти [4, 93].

На різних етапах розвитку суспільства зміст освіти зазнає якісних змін під впливом різних факторів. На протязі тривалого часу складом змісту освіти вважалась лише сукупність знань, умінь і навичок. Тривалість традиції такого змісту освіти загалом зрозуміла, поки переважала соціальна потреба лише в знаючих та уміючих людях, поки ця потреба поширювалась на підростаюче покоління, в зміст освіти включалися лише названі компоненти [3, 31].

Проте, разом з появою соціальної потреби в інтелектуальному розвитку все більшого числа людей стала відчуватися незадоволеність цим змістом. Значним внеском в визначення основної мети навчання зробили Скаткін М.М., Краєвський В.В., Лернер І.Я. Вони підкреслили, що основною глобальною метою навчання являється передача підростаючому поколінню основ

соціального досвіду, накопиченого людством протягом його життя. Визначаючи складові цього досвіду, вони чітко визначили чотири його елементи:

- знання про природу, людину, техніку;
- досвід способів діяльності (навички, вміння);
- досвід творчої діяльності;
- досвід емоційно-ціннісного відношення до світу до своєї діяльності [2, 62].

Відомо, що мета підготовки майбутнього вчителя повинна відповідати основній меті навчання та виховання підростаючого покоління. Основна мета трудового навчання сформована в шкільній освітній галузі «Технологія» і націлює підготовку вчителя до розвитку особистості учня, який здійснюється в процесі оволодіння учнями знаннями про способи і засоби перетворення навколишньої дійсності. Державний стандарт передбачає, що основою побудови оновленого змісту трудового навчання повинен стати проектно-технологічний підхід, який інтегрує всі види сучасної діяльності людини: від появи творчого задуму до реалізації готового продукту [6].

Змістом освітньої галузі «Технологія» та програмою трудового навчання учнів основної загальноосвітньої школи (2005) передбачається широке залучення школярів до проектно-художньої творчості, що в свою чергу зумовлює необхідність відповідної професійної підготовки майбутнього вчителя трудового навчання.

Поліаспектність проблеми підготовки майбутніх учителів до творчої професійної діяльності знайшли своє відображення у різних напрямках педагогічних досліджень.

Широке коло проблем загальнопедагогічної підготовки вчителів досліджено ученими-педагогами О. Абдуліною, А. Алексюком, Ю. Бабанським, А. Беляєвою, І. Богдановою, І. Зязюном, Н. Кузьміною, А. Лігоцьким, В. Лозовою, В. Радуллом, Л. Савенковою, В. Сагардою, С. Сисоєвою, М. Сметанським, Г. Троцько, М. Фіцулою, В. Чайкою та ін.

Теоретико-методичні засади професійної підготовки вчителя трудового навчання розглянуті в дослідженнях А. Вербицького, Й. Гушулея, М. Євтуха, І. Зязюна, О. Коберника, О. Коваленко, П. Лузана, В. Мадзігона, І. Прокопенка, В. Сидоренка, Г. Терещука, Д. Тхоржевського та інших.

Успішне виконання завдань навчання і виховання, суттєве покращання всього навчально-виховного процесу, розвиток пізнавальної активності, творчих можливостей дітей і молоді безпосередньо пов'язаний з удосконаленням підготовки педагогів, їх професійно-педагогічної майстерності і творчості, ерудиції і культури.

У доборі змісту педагогічної освіти у світі існують різні підходи: політехнізм (в Україні), прагматизм (у США), енциклопедизм (у Франції), екзистенціалізм (в Англії). Сучасна освіта розвивається в різних напрямках: диверсифікація, фундаменталізація, інформатизація, індивідуалізація.

В центрі всіх новозмін в освіті – педагог. Тому виключна увага і вимоги повинні ставитись саме до педагогічної освіти і її складової – професійно-педагогічної діяльності.

Професійно-педагогічну підготовку майбутнього вчителя автори навчального посібника з підготовки і впровадження педагогічних технологій розглядають як підготовку його до неперервного професійного розвитку і важливу роль у цьому надають переходу від масово-репродуктивної до індивідуально-творчої освіти, що створює умови для виявлення і формування творчої індивідуальності майбутнього вчителя. Основними функціями сучасної професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя вони вважають наступні.

Соціально-гуманітарна функція підготовки, що передбачає поглиблення та професіоналізацію знань студентів з таких напрямків : українознавчого, філософського, політологічного, соціологічного, історичного, правознавчого, економічного, фізкультурно-оздоровчого, екологічного, культурологічного, релігієзнавчого, етико-естетичного і мовознавчого.

Психолого-педагогічна функція підготовки, що забезпечує студентів знаннями з фундаментальних навчальних дисциплін: педагогіки, психології.

Фахова функція підготовки, що передбачає набуття студентами теоретичних знань з основ наук відповідної спеціальності та спеціалізації, вироблення практичних умінь та навичок, необхідних для здійснення професійної педагогічної діяльності. Її зміст визначається: фундаментальними навчальними дисциплінами спеціальності та спеціалізації; навчальними дисциплінами фахового спрямування; навчальними дисциплінами з методик викладання шкільних предметів.

Практична функція підготовки, що є органічною складовою частиною професійно-педагогічної готовності майбутнього вчителя, має на меті:

- поглиблення теоретичних знань на основі практичного навчання;
- вироблення у майбутніх педагогів умінь та навичок практичної діяльності в навчально-виховних закладах;
- формування та розвиток професійно-педагогічних умінь та навичок;
- оволодіння сучасними методами і формами педагогічної діяльності, новими прогресивними формами навчання;
- формування творчого дослідницького підходу до педагогічної творчої діяльності [5, 36-37].

Зміст підготовки вчителя визначається трьома інтегративними характеристиками вчительської праці: спрямованістю (мотивацією), компетентністю (професіоналізмом) і емоційною гнучкістю, яка на думку Л.М. Мітіної, являється важливою умовою його творчої активності.

Особливе місце в характеристиці і підвищенні творчої активності вчителя має компетентність. Багато авторів розглядають компетентність як сукупність знань, умінь і навичок і способів виконання діяльності (Н.Ф. Талізін, О.І. Щербаков і ін.). Проте останнім часом психологи значно розширюють цей перелік. Так, Л.М. Мітіна включає в професійну компетентність дві підструктури: діяльнісну (знання, уміння, навички і способи здійснення педагогічної діяльності) і комунікативні (знання, уміння, навички і способи здійснення педагогічного спілкування).

А.К. Маркова окрім діяльнісних і комунікативних характеристик праці вчителя пропонує враховувати особистість вчителя. Особистість, на її думку, основний фактор праці вчителя, що визначає його професійну позицію в педагогічній діяльності і педагогічному спілкуванні.

Проектно-художню творчість ми розглядаємо як особистісно орієнтовану розвивальну взаємодію суб'єктів навчально-виховного процесу (вчителя і учня), зумовлену специфікою психолого-педагогічних взаємовідносин між ними і спрямовану на формування творчої особистості учня в процесі художнього проектування та підвищення рівня творчої педагогічної діяльності.

Зміст підготовки майбутнього вчителя трудового навчання ми вважаємо доцільним визначити виходячи з концептуальних положень особистісно-орієнтованого навчання на основі суб'єктно-діяльнісного підходу.

Висновок. Виходячи з цього, підготовка майбутнього вчителя трудового навчання до проектно-художньої творчості учнів основної школи повинна бути спрямована на розвиток його особистості, де пріоритетними напрями повинні стати розвиток його особистих якостей, які сприятимуть успішному керівництву перетворюючою діяльністю учнів за законами краси. До таких якостей ми відносимо:

- професійно значущі якості вчителя (мотиви, форми і способи професійної поведінки тощо);
- особистісно значущі (якості, які дозволяють реалізувати професійні обов'язки вчителя);
- якості особистості, які дозволяють здійснювати проектну діяльність за законами краси (художньо-проектне, творче, асоціативне, аналітичне, нестандартне мислення, розвинуте просторове і образне уявлення, творчі прагнення, натхнення, здібності, естетичний смак і естетичні потреби, здатність бачити красу, сприймати гармонію форми і змісту, потребу і здатність до критичного оцінювання предметно-просторового середовища і технологічного оточення, потребу в одержанні проектно-художніх здібностей і навиків).

Виходячи з сутнісних характеристик проектно-художньої творчості та на основі аналізу програми трудового навчання учнів основної школи, можна зробити висновок про те, що для

успішної реалізації зазначеної програми майбутньому вчителю трудового навчання необхідно володіти відповідним об'ємом знань, умінь та навичок з основ проектно-художньої творчості. До таких ми відносимо знання та вміння: пошуку і відбору проектних варіантів; аналізу проектно-ситуації; розкривати проектну проблематику; використовувати формоутворюючі фактори; вимог технічної естетики до виробів, що проектуються; ергономічних вимог до виробів; основ проектно-грамоти; етапів художнього проектування і конструювання; властивостей основних матеріалів; різних технік і прийомів передачі змісту; основ кольорознавства; прийоми об'ємного моделювання виробів; виконання художньо-графічних робіт; основ композиційних рішень тощо.

Е.В. Плуток

**К ВОПРОСУ О СОДЕРЖАНИИ ПОДГОТОВКИ БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ
ТРУДОВОГО ОБУЧЕНИЯ К ПРОЕКТНО-ХУДОЖЕСТВЕННОМУ ТВОРЧЕСТВУ
УЧЕНИКОВ ОСНОВНОЙ ШКОЛЫ**

В статье актуализируются вопросы определения содержания подготовки будущего учителя трудового обучения к проектно-художественному творчеству учеников основной школы и намечаются основные ориентиры в разрешении поставленной проблемы.

Ключевые слова: будущий учитель, содержание подготовки, проектно-художественное творчество, качества учителя.

O.V. Plutok

**TO THE ISSUE OF THE SUBJECT MATTER OF PREPARING FUTURE
TEACHERS OF LABOUR TRAINING FOR TEACHING ARTISTIC PROJECT
ACTIVITIES AT THE SECONDARY SCHOOL**

The article highlights the issue of defining the subject matter of preparing future teachers of labour training for teaching pupils of the secondary school artistic project activities and outlines the guidelines for solving the indicated problem.

Key words: future teacher, subject matter of training, artistic project activities, teacher's qualities.

Література

1. Вітвицька С.С. Основи педагогіки вищої школи: Підручник за модульно-рейтинговою системою навчання для студентів магістратури. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 384 с.
2. Лернер И.Я. Дидактические основы методов обучения. – М.: Педагогика, 1981. – 186 с.
3. Неменский Б.М. Мудрость красоты: О пробл. эстет. воспитания: Кн. для учителя. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Просвещение, 1987. – 255 с.
4. Педагогіка. Підручник. Під редакцією М.Д. Ярмаченко. – К.: Вища школа, 1986. – 542 с.
5. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педогогічних технологій: Навч. посіб. / О.М. Пехота, В.Д. Будаєв, А.М. Старєва, К.Ф. Нор, В.І. Шуляр, І.М. Михайлицька, І.В. Манькусь, Т.В. Тихонова, О.Є. Олексюк, О.І. Балицький / За ред. І.А. Зязюна, О.М. Пехоти. – К.: Видавництво АСК., 2003. – 240 с.
6. Сидоренко В. Проектно-технологічний підхід як основа оновлення змісту трудового навчання школярів // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2004. – №1. – С. 2-4.

Надійшла до редакції 16.03.2007 р.